

Overzicht stappen consultatieve leerlingenbegeleiding

1. Gesprek 1

Stap 0: introductie

- a) Doel uitleggen: probleem analyseren en **SAMEN** naar aanpakken zoeken.
- b) Polsen naar verwachtingen van leerkracht.
- c) Verder verloop toelichten.

Stap 1: Probleemidentificatie

- a) Verkennen: "Kan je mij kort en duidelijk vertellen waarover jij je zorgen maakt?"
- b) Sterktes in het verhaal zoeken: "Hoe doe je het elke dag? Hoe hou je het vol?"
- c) Afbakenen: Problemen onderbrengen in categorieën leer-, werkhoudings- en gedragsproblemen.
- d) Prioriteren: Aan welk probleem dient prioritair gewerkt te worden?
- e) Specificeren: Problemen omschrijven in termen van concreet gedrag.
- f) Concrete doelen formuleren. "Wat wil je bereiken?"

Stap 2: Probleemanalyse

- a) Probleemanalyse: Invloed van onderwijsleersituatie: "Bekijk aan de hand van het schema welke (directe) factoren jij, als leerkracht, kan beïnvloeden."
- b) Invloed van indirecte factoren: "Op welke factoren kan je geen invloed uitoefenen?"
- c) Veranderverwachting formuleren: "Wat verwacht jij concreet dat er anders zou zijn?"

Stap 3: Interventies kiezen

- a) Interventies zoeken: Brainstormen over wat moet veranderen in taak, instructie, sturing en/of feedback.
- b) Interventie(s) kiezen: kleine aanpassingen van wat de leerkracht al doet hebben het meeste kans op succes. (Doelen SMART¹ formuleren)
- c) Concreet actieplan opmaken.

2. Gesprek 2

Stap 4: Uitvoering en evaluatie

- a) Wat was het effect? Wat maakt dat het wel/niet gelukt is?
 - a. Bij positief effect: Hoe kan je ervoor zorgen dat je dit kan behouden?
 - b. Bij geen/negatief effect: Veranderplan bijstellen op basis van de gegeven feedback.
- b) Zijn er nog onderwerpen waar op een later moment mee aan de slag gegaan kan/moet worden?

¹ SMART = Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden

Uitgebreide leidraad consultatieve leerlingenbegeleiding (vanuit GO! CLB Nova)

1. Gesprek 1

Stap 0: Introductie consultatieve leerlingenbegeleiding

- ✓ Doel consultatieve leerlingenbegeleiding en verschil met HGD-traject uitleggen
 - *Bv. Het doel van consultatieve leerlingenbegeleiding is de leerkracht ondersteunen bij het analyseren van de problemen rond de leerling en samen zoeken naar oplossingen. Jij kent de leerling het beste dus hebben we u nodig om verder te kunnen. Het verschil met een HGD-traject is dat we geen individuele begeleiding met de leerling zullen starten.*
- ✓ Polsen naar de verwachtingen van de leerkracht
 - *Bv. Wat verwacht je van dit gesprek?*
- ✓ Verloop proces toelichten
 - *Bv. Vandaag zullen we samen de prioriteiten binnen het probleem bepalen, het probleem analyseren en daarbij zoeken naar verandermogelijkheden. Tenslotte maken we samen een plan waarin de afspraken vermeld staan. De volgende keer evalueren we hoe het is gegaan en kunnen we het plan eventueel bijstellen.*

Stap 1: Probleemidentificatie: Vaststellen van het gespreksonderwerp

- ✓ Verkennen: Het zorgteam en de leerkracht beschrijven de situatie die de aanleiding is voor de bespreking
 - *Bv. Kun je mij kort en duidelijk vertellen waarover jij je zorgen maakt?*
- ✓ Sterktes in het probleemverhaal zoeken
 - *Bv. Hoe bleef jij overeind? Hoe hou jij dit vol? Hoe heb je kunnen vermijden dat het niet nog erger werd?*
- ✓ Afbakenen en prioriteren: Kies samen de prioriteiten en baken het soort probleem af: leer-, werkhoudings- en gedragsproblemen
 - *Bv. Het is de bedoeling dat we één onderdeel daaruit kiezen om aan te werken. Er zijn verschillende criteria waarop je je kan baseren om te beslissen welk onderdeel je zal kiezen: bijvoorbeeld het gemakkelijkste om aan te pakken of hetgeen wat het meeste impact heeft. Wat wil je het eerste aanpakken?*
 - *Bv. Waar wil je het concreet over hebben?*
- ✓ Specificiëren: Problemen omschrijven in termen van concreet gedrag
 - *Hoe ziet dat concreet probleem eruit? Frequentie? Wanneer gebeurt het? ...*

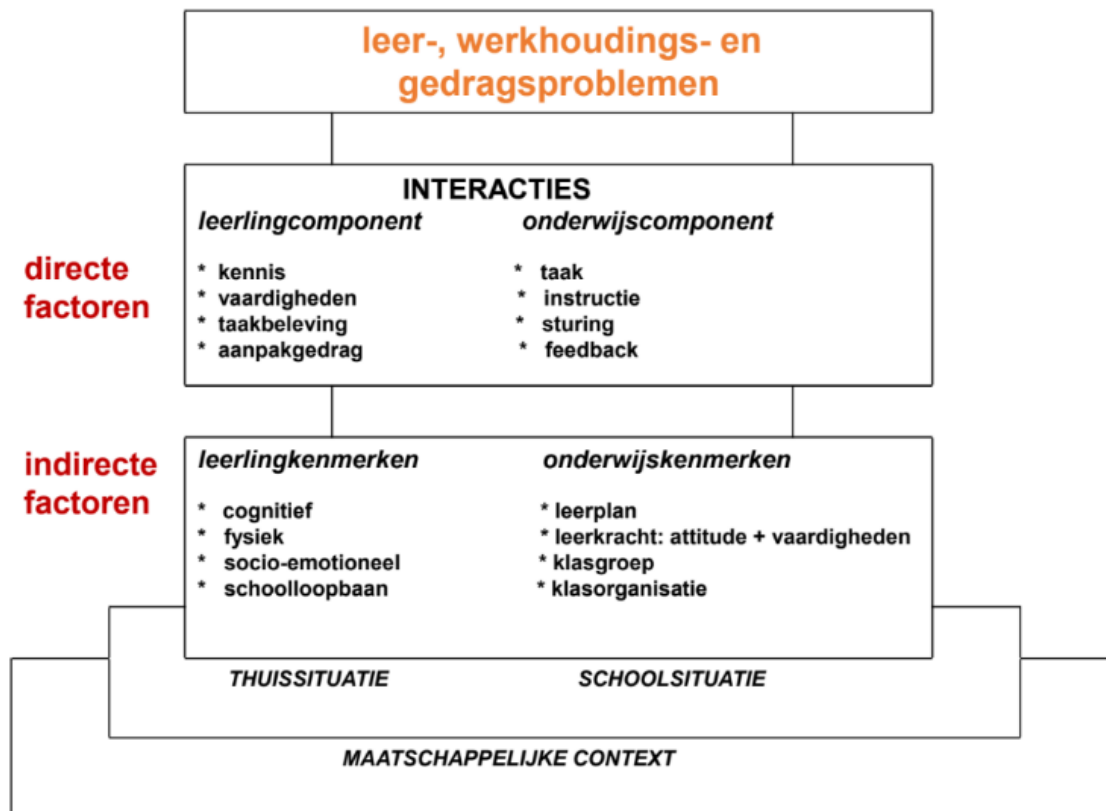
- *Denk eens aan een moment dat het probleem niet of minder aanwezig was? Hoe kwam dat? Wat had jij ervoor gedaan?*
- *Wat wil jij bereiken?*

Stap 2: Probleemanalyse: Zoeken naar verandermogelijkheden

- ✓ Probleemanalyse: Invloed van onderwijsleersituatie (directe factoren, zie interactieschema (Interactieschema (Meijer, 2000; aangepast door G. Rauws))
 - Directe factoren: Leerlingcomponent
 - Kennis (taak= verwachte gedrag): wat de leerling weet over de taak (voorkennis, feiten, afspraken, automatisering,..)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Denk je dat de leerling de leerling wat hij moet doen bij de brug tot 10?*
 - *Bv. Gedrag: Denk je dat de leerling weet dat hij de andere leerling geen pijn mag doen?*
 - *Bv. Werkhouding: Denk je dat de leerling weet wanneer hij niet mag praten?*
 - Vaardigheden: De wijze waarop de leerling de taak uitvoert/kan uitvoeren (procedures, oplossingsweg, hulpmiddelen)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Kan de leerling de splitsen?*
 - *Bv. Gedrag: Kan de leerling zelfstandig een ander gedrag stellen om zijn woede te beheersen wanneer hij boos is?*
 - *Bv. Werkhouding: Kan de leerling een hulpvraag stellen (eventueel a.h.v. hulpmiddelen)? Kan de leerling zijn vraag onthouden tot hij aan de beurt is?*
 - Taakbeleving: (competentiegevoel, faalangst, motivatie, betrokkenheid)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Heeft de leerling motivatie om te rekenen? Denk je dat de leerling het gevoel heeft dat hij kan rekenen?*
 - *Bv. Gedrag: Durft de leerling iets te zeggen tijdens een kringgesprek? Is de leerling gemotiveerd om stil te zijn ?*
 - *Bv. Werkhouding: Hoe lang kan hij ongeveer bezig zijn zonder vragen te stellen?*
 - Aanpakgedrag: Niet-taakspecifieke vaardigheden, nodig om schoolse taken in het algemeen uit te voeren (zelfredzaamheid, werkhouding, zelfregulatie, metacognitie, probleembewustzijn)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Werkt de leerling eerder snel en impulsief?*

- *Bv. Gedrag: Kan de leerling zelfstandig keuzes maken? Denk je dat hij er zich van bewust is dat hij veel vragen stelt en veel praat?*
- *Bv. Werkhouding: Kan de leerling een taak volbrengen tot het einde? Kan de leerling in het algemeen zijn plan trekken of heeft hij veel hulp nodig?*
- Directe factoren: Onderwijscomponent
 - Taak: verwachte gedrag (moeilijkheid, lengte, structuur, uitdaging)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Heb je het idee dat de moeilijkheidsgraad van de opdracht correct is voor de leerling? Hoe merk je dit?*
 - *Bv. Gedrag: Heb je het idee dat het duidelijk is voor hem dat hij stil moet zijn en niet constant vragen moet stellen? Hoe lang aan een stuk wordt van hem verwacht dat hij stil moet zijn?*
 - *Bv. Werkhouding: Heb je het idee dat het duidelijk is voor hem dat hij het antwoord eerst zelf in zijn boek moet zoeken voor hij hulp vraagt?*
 - Instructie: Aanwijzingen bij taak (mondeling/schriftelijk, complex, klassikaal/individueel, proces/product gericht)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Hoe wordt de uitleg over de oefening gegeven?*
 - *Bv. Gedrag: Hoe wordt in de klas duidelijk gemaakt dat je in stilte moet werken? Hoe wordt in de klas duidelijk gemaakt dat je je vinger moet opsteken wanneer je iets wilt vragen? Worden er mogelijkheden aangeboden om de vragen op een vast moment te stellen?*
 - *Bv. Werkhouding: Op welke manier worden de afspraken rond zelfstandig werken duidelijk gemaakt?*
 - Sturing: Opvolging van uitvoeren van de taak (structuur bieden, ruimte laten voor vragen, laten kiezen, doel uitleggen betrokkenheid tonen, informeren over verwachtingen)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Vraag je op voorhand aan de leerling hoe hij de gaat aanpakken?*
 - *Bv. Gedrag:*
 - *Hoe wordt er in jouw klas, tijdens het maken van opdrachten, omgegaan met vragen van de leerlingen? Hoe reageer jij als leerkracht op de hulpvraag en een leerling?*
 - *Hoe probeer je ervoor te zorgen dat de leerling niet constant door de klas roept? Wat doe je dan precies? Heeft dit een effect? Waarom denk je dat? Hoe regeert de leerling hierop?*

- *Bv. Werkhouding: Hoe daag je de leerling uit om meer zelfstandig te werken?*
- Feedback: Reactie op uitvoering taak (product/proces, negatief/pos, direct/uitgesteld, beloning/straf)
 - *Bv. Leerinhoudelijk: Hoe geef je feedback op een oefening (proces of product gericht?)*
 - *Bv. Gedrag: Hoe reageer je op het moment dat de leerling even stil is?*
 - *Bv. Werkhouding: Hoe beloon je de leerling wanneer hij zelfstandig aan een oefening kan beginnen?*

- ✓ Indirecte factoren bevragen, maar niet dieper op in gaan (bv. diagnoses, klasgroep)
 - *Bv. De indirecte factoren zijn factoren waar we geen invloed op hebben (zie interactieschema). We zullen ze niet analyseren, maar het is wel belangrijk om deze ook mee te nemen bij de keuze van interacties. Zijn er nog indirecte factoren waarvan jij vindt dat ze op DIT moment een invloed uitoefenen op DEZE onderwijscontext en bij DEZE leerling?*

✓ **Veranderverwachting formuleren: Verandermogelijkheden + gewenst gedrag bespreken**

- *Bv. Wat gebeurt nu? Wat zou anders moeten?*
- *Bv. Wat verwacht je concreet van de leerling tijdens de les?*
 - *Hoe? Non-verbaal, met materiaal, ... ?*
 - *Op welke momenten? Tijdens de lessen? Tijdens zelfstandig werk? Tijdens de speeltijd?*
 - *Hoe vaak per dag/uur?*

Stap 3: Interventies kiezen: Begeleidingsafspraken plannen en uitvoeren

✓ **Interventies zoeken: Veranderplan concretiseren en samen afspraken maken over de acties die volgen**

- *Bv. De bedoeling is dat we nu even samen gaan kijken wat voor interventies we zouden kunnen doen in de klas. We gaan dat doen aan de hand van de analyse van daarnet. Heeft u na het analyseren van het probleem misschien al een mogelijk interventie in gedachte?*
- *Bv. Vaardigheden en sturing:*
 - *Je vertelde me net dat de leerling door de klas roept wanneer hij iets wilt vragen en dat hij blijft doorgaan tot de juf bij hem komt. Je vertelde mij ook dat er wel een non-verbaal systeem is om vragen te stellen aan de hand van wasknijpers, maar dat dat systeem eigenlijk weinig tot niet gebruikt wordt. Is dat een systeem wat je wel zou willen proberen om het roepen door de klas te vermijden of is er een andere manier waarop je dat zou willen proberen om op te lossen?*
- *Bv. Kennis + taak + instructie*
 - *Je vertelde me net dat het lijkt dat de leerling op sommige momenten zich bewust is van het feit dat hij veel praat, maar dat hij op andere momenten onbewust lijkt te zijn van het feit dat hij zo veel praat. Ook vertelde je mij dat je niet zeker weet of de leerling wel weet dat hij stil moet zijn en wanneer hij stil moet zijn. Als ik het goed begrijp worden de afspraken rond het zwijgen klassikaal en mondeling overgebracht en hangen vooraan met behulp van een pictogram op het bord. De instructie om stil te zijn wordt vooral herhaald wanneer het druk is in de klas. Op dit moment zijn er geen vaste afspraken over het tijdstip dat ze vragen mogen stellen. Klopt dit allemaal? Heeft u misschien een idee hoe we kunnen duidelijk maken aan de leerling dat en wanneer hij stil moet zijn?*

- ✓ Interventie(s) kiezen: Kleine aanpassingen van wat de leerkracht al doet hebben het meeste kans op succes. (doelen SMART² formuleren)
 - *Bv. Nu hebben we samen al heel wat nagedacht over mogelijke interventies. De bedoeling is dat we hierna beslissen welke interventies jij verkiest en welke voor jou het meeste haalbaar zijn. De haalbaarheid van een interventie kunnen we beslissen op basis van een aantal argumenten: hoeveel tijd de interventie inneemt, of er nieuwe vaardigheden verwacht worden, of er extra materialen nodig zijn en of de interventie in de bestaande klasorganisatie past. Op basis van al die kenmerken, welke interventies denk jij dat het meest haalbaar en toepasbaar zijn op de problemen van het kind?*
- ✓ Concreet actieplan opmaken: afspreken wie wat doet en wanneer het geëvalueerd zal worden

2. Gesprek 2

Stap 4: Uitvoering en evaluatie: Het plan evalueren en bijstellen

- ✓ Evaluatie van alle acties
 - *Bv. Hoe is het gelukt? Werd de interventie uitgevoerd zoals gepland?*
 - *Bv. Wat was het effect?*
 - *Bv. Hoe waren de interventies voor jou?*
- ✓ Wat maakt dat het wel/niet gelukt is
 - *Bij positief effect: Hoe kan je ervoor zorgen dat je dit kan behouden?*
 - *Bij geen/negatief effect: Veranderplan bijstellen op basis van de gegeven feedback.*
- ✓ Start van een volgende cyclus
 - *Bv. Zijn er nog andere zaken die je nu wil analyseren en aanpakken?*
 - *Bv. Zou je graag nog een keer afspreken om het verloop van de aanpassingen te evalueren?*

² SMART = Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden

Invuldocument aan de hand van de leidraad (vanuit GO! CLB Antwerpen)

Consultatieve leerlingenbegeleiding in functie van: *(leerling/klas/school)*

Aanwezig:

Datum:

Stap 0: introductie

- Doel uitleggen: probleem analyseren en SAMEN naar aanpakken zoeken.
- Polsen naar verwachtingen van leerkracht.
- Verder verloop toelichten.

Stap 1: Probleemidentificatie

- Verkennen: “Kan je mij kort en duidelijk vertellen waarover jij je zorgen maakt?”
- Sterktes in het verhaal zoeken: “Hoe doe je het elke dag? Hoe hou je het vol?”
- Afbakenen: Problemen onderbrengen in categorieën leer-, werkhoudings- en gedragsproblemen.
- Prioriteren: Aan welk probleem dient prioritair gewerkt te worden?
- Specificeren: Problemen omschrijven in termen van concreet gedrag.
- Concrete doelen formuleren. “Wat wil je bereiken?”

Stap 2: Probleemanalyse

- Probleemanalyse: Invloed van onderwijsleersituatie: “Bekijk aan de hand van het schema welke (directe) factoren jij, als leerkracht, kan beïnvloeden.”
- Invloed van indirecte factoren: “Op welke factoren kan je geen invloed uitoefenen?”
- Veranderverwachting formuleren: “Wat verwacht jij concreet dat er anders zou zijn?”

Stap 3: Interventies kiezen

- Interventies zoeken: Brainstormen over wat moet veranderen in taak, instructie, sturing en/of feedback.
- Interventie(s) kiezen: kleine aanpassingen van wat de leerkracht al doet hebben het meeste kans op succes. (Doelen SMART³ formuleren)
- Concreet actieplan opmaken.

³ SMART = Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden

Stap 4: Uitvoering en evaluatie

- Wat was het effect? Wat maakt dat het wel/niet gelukt is?
 - Bij positief effect: Hoe kan je ervoor zorgen dat je dit kan behouden?
 - Bij geen/negatief effect: Veranderplan bijstellen op basis van de gegeven feedback.
- Zijn er nog onderwerpen waar op een later moment mee aan de slag gegaan kan/moet worden?

Bronnen

Callens, N. (z.d.). De CLB'er als coach. Nascholing.

Chris van Dam. (z.d.). centrumoplossingsgerichtcoachen.be.
<https://www.centrumoplossingsgerichtcoachen.be/chris/>

Colpin, H. (2018). Consultatieve leerlingenbegeleiding. In Consultatieve leerlingenbegeleiding: Reader.

Colpin, H. & KU Leuven. (2018). Consultatieve leerlingenbegeleiding [Presentatieslides]. College.

Leidraad consultatieve leerlingenbegeleiding CLB. (2021, 8 december). *Module schoolversterkende kernactiviteiten ABC*.

Meijer, W. (2000). Consultatieve leerlingbegeleiding. Van theorie naar praktijk. Amersfoort: CPS

Meijer, W. (2019). Consultatieve leerlingbegeleiding: Professionalisering en onderwijsverbetering. Gompel&Svacina.